

Förslag till ny
ersättningsmodell
för hemtjänsten

SN2024/82

EKERÖ KOMMUN

Socialnämnden

Magnus Idevik
Utvecklingsledare
magnus.idevik@ekero.se

Uppdrag

Socialförvaltningen fick 2025-06-11 i uppdrag av socialnämnden att göra en översyn av Ekerö kommuns ersättningsmodell för hemtjänstinsatser för redovisning senast i samband med beslut om verksamhetsplan och budget för 2025.

Socialförvaltningen har genomfört uppdraget genom bl a intervjuer med kommunens tre hemtjänstutförare samt med berörda myndighetsenheter och administrativa funktioner. Vidare har förvaltningen genomfört omvärldsbevakning av främst dokumentation från SKR och Socialstyrelsen och i övrigt gjort jämförelser av ersättningsmodeller i andra kommuner.

Föreliggande utredning innehåller en redogörelse för hemtjänstens förutsättningar i Ekerö kommun, vilka olika typer av ersättningsmodeller som finns för hemtjänst, en redogörelse för nuvarande ersättningsmodell samt förslag till ny ersättningsmodell.

Hemtjänst i Ekerö kommun

Sedan 2010 omfattas hemtjänsten i Ekerö kommun av Lagen om valfrihetssystem (LOV), vilket innebär att den enskilde som beviljas hemtjänst väljer en av de utförare som kvalificerat sig för att ingå i systemet. Inom LOV tillämpas tillsvidareavtal och öppen anbudsgivning, vilket i sin tur innebär att nya utförare när som helst kan tillkomma så länge de uppfyller ställda kvalifikationskrav.

Ekerö har begränsat LOV-uppdraget till att omfatta hemtjänstinsatser dag- och kvällstid (07:30-24:00). Trygghetslarm och nattinsatser omfattas inte heller av valfrihetssystemet utan utförs av kommunens egen regi.

I dagsläget bedriver tre utförare hemtjänst i kommunen, varav två i privat regi. Under 2023 utfördes ungefär 150 000 timmar hemtjänst i kommunen hos ca 450 brukare (exklusive brukare med enbart trygghetslarm/matleverans). Antalet utförda timmar fördelar sig tämligen jämnt mellan utförarna.

Typer av ersättningsmodeller för hemtjänst

Kommuner i landet tillämpar olika modeller för ersättning till hemtjänst. Ekerö kommun tillämpar en ersättningsmodell som grundar sig på beställd tid. Andra modeller är byggda på ersättning för utförd tid eller utförd insats. Samtliga utformningar innebär för- och nackdelar, där några framgår av tabellen nedan.

Tabell 1. För- och nackdelar med olika typer av ersättningsmodeller

	Beställd tid (nuvarande)	Utförd tid	Utförd insats
Fördelar	Enkel administration Lätt att förutse kostnader	Hög grad av kontroll	Främjar effektiv tidsanvändning
Nackdelar	Begränsade incitament att utföra insats enligt beställning	Omfattande administration	Omfattande administration
		Svårt att förutse kostnader	Svårt att förutse kostnader
		Begränsade incitament att nyttja tid effektivt	Risk för stressfylld kontakt med hemtjänst

Källa: ISBN 978-91-7164-475-6, SKR - Val av ersättningsmodell och beräkning av ersättningsnivå

Beställd tid

När beställd tid tillämpas som ersättningsmodell ligger biståndshandläggarens beslut om beviljad tid också till grund för ersättningen till utföraren. Regler för avvikelser kan finnas. Modellens största fördel är att den bygger på tillit och ger hemtjänsten möjlighet till en långsiktighet i planeringen. Ersättningsmodellen är dessutom av sin natur administrationshämmande och såväl beställare som utförare kan välja relevant detaljeringsgrad, om och hur återrapportering ska göras och användningen av denna.

Modellen ger i sig inte några starka incitament att utföra det som är beställt, utan kräver ett stort mått av uppföljning och dialog mellan beställare och utförare.

Utförd tid

Vid ersättning för utförd tid ersätter kommunen den tid som hemtjänstinsatserna har tagit. Detta är ofta kopplat till ett tidredovisningssystem där utförarens personal registrerar utförande hemma hos den enskilde hemtjänstmottagaren. Biståndsbeslut utgör ofta taket för hur omfattande insatser som får utföras och innehåller avvikelserregler.

Modellen främjar rättssäkerhet och kontroll men är kontrolldriven (tidsregistreringar) och medför ofta omfattande dokumentationskrav i mottagarens hem i form av insatsstart, utförda insatser och insatsens sluttid. Modellen medför ekonomiska incitament för att maximera tid hos brukaren och att utföra insatser, oavsett om insatserna behövs eller inte.

Flera kommuner har erfarit att en övergång mellan beviljad och utförd tid medför stora kostnadsökningar och även ökade behov av administration och kontroll.

Utförd insats

Utförd insats är en mindre förekommande modell. Modellen bygger på att utifrån en högt definierad detaljnivå formalisera insatser som utgör grund för ersättning. Detaljnivån är mycket hög och utgår från ICF-klassificeringar. Detta medför nackdelar i form av att modellen är administrationsdrivande, svår att budgetera för såväl anordnare som utförare samt ställer stora krav på dokumentation (även i hemmet). Detaljnivån medför att besluts-, beställnings- och utförandeprocessen kompliceras.

Nuvarande ersättningsmodell

Ersättningsmodellen för hemtjänst i Ekerö kommun har i stort sett varit densamma sedan införandet av valfrihetssystemet. Ekerö kommuns ersättningsmodell utgår, som tidigare nämnts, från beställd tid men innehåller vissa lokala regler och anpassningar. Modellen omfattar idag totalt tio (10) olika ersättningar beroende på utförarens driftform, insatstypen och brukarens geografiska hemvist (se tabell 2). Ersättning för insatser differentieras övergripande mellan egen regi och extern utförare. Vidare differentieras ersättningen mellan insats i tätort och glesbygd samt mellan service- och omvårdnadsinsatser. Matleverans ersätts med ett fast belopp.

Avvikelser från beställda insatser som anmäls 5 dagar i förväg ersätts inte.

Tabell 2. Aktuell ersättningsstruktur 2024

Ersättning	Intern		Extern		Prisstruktur
	Tätort	Glesbygd	Område	Tätort	
Omsorg	442 kr	531 kr	455 kr	547 kr	Per timme
Service	392 kr	471 kr	404 kr	485 kr	Per timme
Matlåda	78 kr		85 kr		Per styck

Tätortersättning utgår idag för två av tre utförda timmar (2/3) och glesbygdersättning för en av tre (1/3). Fördelningen mellan omvårdnads- och serviceinsatser är likartad, där omsorg står för ca 2/3 och service för ca 1/3.

Bedömning av nuvarande ersättningsmodell

Ekerö kommuns aktuella ersättningsmodell utgår från beställd tid, den modell som är bäst anpassad för att minska onödig administration, förutsäga kostnader och främja tillit mellan beställare och utförare. Både myndighetshandläggare och utförare upplever dock att den nuvarande, differentierade, ersättningsmodellen bidrar till onödig administrativ tyngd för

såväl utförare som beställare utan att bidra med positiva styrningsaspekter. Exempelvis ger differentieringen mellan service- och omvårdnadsinsatser incitament för att dela upp utförandet mellan olika personer, vilket inte bidrar till personalkontinuitet hos den enskilde brukaren. I praktiken görs emellertid inte denna uppdelning hos utförarna, varför differentieringen dessutom framstår som onödig.

Differentieringen mellan tätort och glesbygd ger i sin tur inte några direkta fördelar ur ett styrningsperspektiv, utan fungerar enbart som en kompensation för utförare som eventuellt har en övervikt av insatser i glesbygd. Utifrån nuvarande uppdrag är dock ingen utförare i en sådan situation utan effekten blir snarast en onödig administrativ pålaga för samtliga parter.

När det gäller andra modeller för ersättning, dvs *utförd tid* och *utförd insats* bedömer förvaltningen att det finns risker för att den mycket goda kvalitet som Ekerös hemtjänst uppvisar försämras genom att flexibilitet och tillit går förlorad. Det finns även ekonomiska risker då det är svårare att förutse kostnaderna vid en övergång till andra modeller. Vidare kräver de andra modellerna stora förändringar av hemtjänstens arbetssätt, liksom investeringar i verksamhetssystem och återrapporteringsmodul, vilket i sin tur bedöms leda till ökad administration. Den ökade kontroll som är inbyggd i en modell med ersättning för utförd tid bedöms dessutom vara möjlig att uppnå på andra sätt genom t ex andra former för uppföljning av insatser.

De nackdelar som generellt finns med ersättning för beställd tid, dvs att det saknas inbyggda incitament att utföra det som beställts (se tabell 2), vägs i Ekerös fall upp av såväl en kontinuerlig individuell uppföljning av insatserna från beställaren som kontinuerlig dialog mellan beställare och utförare.

Utifrån den utredning som genomförts och de dialoger som förts med nuvarande hemtjänstutförare framstår det sammanfattningsvis som angeläget att ersättningsmodellen främjar de värden som nuvarande modell ger medan det som inte är värdeskapande motverkas (se tabell 3).

Tabell 3. Vad en ny ersättningsmodell föreslås främja respektive stävja.

Främja	Stävja
<ul style="list-style-type: none">• Förtroendebaserad styrning genom nära dialog mellan beställare och utförare.• Den höga kvalitet och kundnöjdhet som hemtjänsten har på Ekerö.	<ul style="list-style-type: none">• Administration som inte skapar värde.• Processer som inte är ändamålsenliga.

Ny ersättningsmodell och struktur

Med utgångspunkt i vad som framkommit i dialog med myndighetsenheterna, utförarna och vid omvärldsbevakning är socialförvaltningens samlade bedömning att rekommendera att *beställd tid* även fortsättningsvis utgör grunden i Ekerös ersättningsmodell. Vidare föreslås att ersättningen i övrigt blir enhetlig, utan differentiering mellan tätort och glesbygd respektive service- och omsorgsinsatser (se tabell 4). Enligt förslaget slopas även den särskilda ersättningen för matleverans, vilken istället ersätts som beställd tid.

Tabell 4. Förslag till ny ersättningsstruktur

Ersättning	Intern	Extern	Prisstruktur
Service och omsorg	En (1) ersättningsnivå	En (1) ersättningsnivå (med moms-kompensation)	Per timme

Utöver att bibehålla beställd tid som grund i ersättningsmodellen och att slopa nuvarande differentiering föreslår socialförvaltningen att nuvarande ersättningsregler för avvikelser från beställd tid bibehålls.

Ersättningsnivå

Förslaget om en enhetlig ersättningsnivå förutsätter en omräkning av ersättningen. Enligt 2024 års ersättningsnivå ersätter Ekerö idag ca 468 kr per timme (inklusive matlåda och exklusive momsavdrag). Under året har genomsnittlig ersättning varierat mellan ca 463-471 kr/timme beroende på aktuell period och insatsmix.

Socialförvaltningen föreslår införande av en enhetlig ersättning enligt nivå (468kr/timme) och att den träder ikraft i samband med prisuppräkning för 2025. Ersättning från 2025-04-01 inklusive justering beräknas till 483 kr för privat regi och 452 kr för egen regi.

Effekter av förslaget

Utöver redan beskrivna effekter avseende minskad administration, bättre ekonomisk förutsägbarhet, ökade incitament för hög personalkontinuitet och i allmänhet förutsättningar att bibehålla hemtjänstens höga kvalitet, har socialförvaltningen även beräknat den föreslagna ersättningsmodellens effekter för enskilda utförare. Baserat på nuvarande insatsfördelning mellan utförarna har en slopad differentiering av ersättningen försumbara effekter (+/- 0,5 %). Detta beror på att de utförare som förlorar på slopad differentiering mellan tätort och landsbygd vinner på en slopad dito för service och omvårdnad och vice versa.

Fortsatt utvecklingsarbete

I utredningen har flera aspekter identifierats som är i behov av fortsatt genomlysning. Detta rör bland annat organisering av insatser, processer kopplat till beställning och utförande av insatser samt utvecklande av ändamålsenliga systemstöd. Socialförvaltningen ber därför socialnämnden om ett uppdrag att fortsatt utreda dessa aspekter och återkomma till nämnden med konkreta utvecklingsförslag för en mer effektiv hemtjänst med bibehållen kvalitet.